

Hanna Makurat

Kòdifikacjô kaszëbiznë w "Biuletynie Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka rok 2007" w kònfrontacji z wëmôgama żëwégò kaszëbsczégò jãzëka i niechtërnyma teòriama normatiwny lingwisticzi

---

Acta Cassubiana 10, 9-18

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hanna Makurat

Kòdifikacjô kaszëbiznë w „Biuletinie Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka rok 2007” w kònfrontacji z wëmôgama żëwégò kaszëbsczégò jãzëka i niechtërnyma teòriama normatiwny lingwisticzi

Kaszëbsczi lëteraczi jãzëk je terôczasno w czãdze sztôltowaniô jãzëkòwégò mòdla i kòdifikacji normów. Mùsz sprecyzowaniô jednotnégò kòdu je w przëtrôfkù kaszëbiznë bezògòdkòwi. Dërzëniowã sprawã je równak ùstanowienié prawidłów sztôltowaniô jãzëka w aktualnym czãdze jegò rozwoju. Kòdifikacjô ni mòże przebiegac spòntaniczno. Ùchwòlanié pòprawnoscowëch rozsãdzënków i kòdifikowanié normë mùsz parłãczëc sã z zamëszlënkã czerowaniô rozwijã jãzëka.

Hewòtny articzël òstòt napisóny z pòdrzatkù normatiwny i ewòlucyjny lingwisticzi. Przedmiotã òpisënkù je sprawa czerënków i spòsobów sztandarizacji terôczasnégò kaszëbsczégò jãzëka, òpisónò w kònteksce ùchwòlënków zamklëch w „Biuletinie Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka rok 2007”¹. Dokònónò przez RKJ kòdifikacjô skònfrontowónò òstała z jawernyma wëmôgama żëwégò kaszëbsczégò jãzëka a teòriama normatiwisticzi.

Dzejanim zgròwajãcym do próbów zajinicjowaniô kòdifikacji kaszëbiznë bëło pòwòlanié 26 zëlnika 2006 r. Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka przë Kaszëbskò-Pòmòrszczim Zrzeszenim. Ùdba pòwòlaniô nòukòwégò òrganu, zajmujãcégò sã normalizacjã kòdu, wpisónò chùdzy w *Sztrategijã òchrónë i rozwoju kaszëbsczégò jãzëka ë kulturë*², je pòdjimiznã pionërskã i inicjatiwã stolëmno zwënëgòwnã dlò rozwoju regionálnégò jãzëka. Aùtoritet RKJ trzeba òdważëc sã równak przëkòwac, skòrno nòlëznikama negò òrganu sã téz òsobë niekòmpetentné w zasygù znajemnotë kaszëbsczégò jãzëka, a wikszosc nòlëzników ni mò przënòlëzny lingwistny wiédzë. Marian Bùgajsczi pisze, że ò skòdifikòwóny normie mùszã rozsãdzëwac òsobë, co mają przënòlëznã lingwistnã swiãdã i bëlnã znajemnotã jãzëka³.

¹ „Biuletin Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka rok 2007”, Gduńsk 2007.

² *Sztrategijã òchrónë i rozwoju kaszëbsczégò jãzëka ë kulturë*, Gduńsk 2006.

³ Przër. M. Bugajski, *Pól wieku kultury jëzyka w Polsce 1945–1995*, Warszawa 1999, s. 21.

Jeżlë RKJ i ùchwólóné przez niã normë miałëbë miec aùtoritatiwny znaczeni, to nôleżnicë negò òrganu mùszelëbë bëc pòwòliwóny przez bezògòdkòwé aùtoritetë w zasygu kaszëbsczi lingwisticzi⁴. W procëmnyim przëtròfkù dochòdò do groteskòwëch jeleznosców, a òrgan, chtëren mò bëc aùtoritetã w zasygu kaszëbszczégò jãzëka, nabiwò procëmaùtoritatiwnã przirodã.

Skùtkã normatiwnëch dzejaniów RKJ sã ùchwólënczi, jaczé nachòdajã sã w „Biuletynie Radzëznë Kaszëbszczégò Jãzëka rok 2007”. Przëwòlónò hewò pùblikacjò je dokùmentã zaswiòdcziwajãcym ò felënkù szeroczégò òbmëslënkù normalizacji kaszëbiznë i ò niegwësnyim czerënkù ny normalizacji. Wãtplëwòscë bùdzy tak zasyg problemów i témów pòdjimónëch ùchwólënków, jak téz jich zamkòscë, òkróm negò niepasownò je sztëlistika zapisónëch ùchwólënków (tak w pòlskòjãzëczny, jak téz w kaszëbskòjãzëczny wersji), widzec je felënk znajemnotë translatorczi techniczi w dolmaczënkù biuletynu na kaszëbsczi jãzëk i czãsté niekònsëkwencje w kòdifikòwanim.

Z pòzdratkù swiãdnégò czerowaniò ewòlucjã lëteracczi kaszëbiznë w hewòtnym mòmencie rozwiuj kaszëbsczi jãzëk brëkùje zarëchny i definitiwny sztandarizacji w zasygu òrtografii i gramaticzi. Nòprzòdka nót je òbrobic i òpisać teròczasnë reglë pisënkù a sprecyzowac nierównoznaczeniówé i nierozsãdzone jesz sprawë kaszëbsczi mòrfologii. Ne pierszorégòwé problemë wnetka czësto òstałë òminiãtë w pùblikacji i w dzejanim RKJ. Zato ùchwólënczi zamkłë w pùblikacji „Biuletin Radzëznë Kaszëbszczégò Jãzëka rok 2007” tikajã sã swòbòdno wëbrònëch przëklòdów z zasygu kaszëbsczi leksyczi, problemù szëkù słówów w „òficjalnëch pòzwach” a sprawë czilë òrtografnëch reglów.

Jak pisòł Władisłòw Kùraszkiewicz, rozwiuj òglowégò jãzëka je sparłãczony i zanòlëzny òd wëcòpianiò sã abò wchòdaniò do jãzëka gwësniëch dialektalnëch znanków⁵. Problem sztandarizacji kaszëbsczi leksyczi trzeba téz sparłãczëc ze sprawã absorbòwaniò abò niwelowaniò przez kaszëbsczi lëteracczi jãzëk gwarowëch apartnosców. Òbczas fòrmùlowaniò ùchwólënków sparłãczonëch ze słowiznã nót je dawac bòczënk na sprawã, że gwarowé rozjinaczenié je na kaszëbsczi jãzëkòwi òbëndze barò mòcné i leksykalné rozsãdzënczi miałëbë kòncëntrowac sã prawie na problemach diferencjacji i jintegracji w rozwiuj kaszëbsczi słowiznë. Normalizacjò leksyczi wëmògò ùjednaniò dwùch procëmstójnëch tendencjów: tendencji do ùrównaniò i tendencji do ùchwòwaniò leksykalny bòkadnoscë apartnëch kaszëbsczich dialektów. Słowòbùdowiznowé i òrtografné apartnoscë nót je likwidowac, a wprzòdk stawiac synonimiã i krótkòznaczeniówòsc.

⁴ Trzeba pòdsztrëchnãc pròwdã, że kaszëbsczich lingwistów, jaczi znajã aktywno pisóny i gòdony kaszëbsczi jãzëk, je dzysdnia leno czilë na swiatowã miarã, równak nié wszëtëcë òni òstëlë włączony do robotów w RKJ.

⁵ W. Kuraszkiewicz, *Tło spòteczne rozwiuj pòlskiego jëzika literackiego*, [w:] *Z dziejów powstawania jëzyków narodowyczi i literackich. Materiały metodologicznej konferencji szkoleniowej Polskiej Akademii Nauk, Zakopane marzec 1955*, red. Z. Stieber, Warszawa 1956, s. 38.

Timezasã ùchwólenci RKJ w sprawie wëbrónëch leksykalnëch rozwiãzaniów òdnôszejã sã colemã do wëpisaníó niejednëch jawernëch leksemów, chtërne fùncjonëjã w kaszëbiznie w nôterny spòsòb i chtërnëch wëstãpiwanié nie je sprawã wãtplëwã, a nadto chtërnëch pisënk nie bÛdzy zastrzegów: *bójka* ‘bajka’, *czas* ‘czas’, *rytm* ‘rytm’, *wãtk* ‘wãtek’, *wiërzta* ‘wiersz’ (*Ùchwólënk Nr 4/RKJ/07 z dnia 26-06-2007 r. w sprawie słowiznë tikajãcy sã teòrie lëteraturë brëkòwóny bez⁶ szkòlë*), *stëcznik* ‘styczeń’, *pònedzòłk* ‘poniedziałek’, *latos*, *latoségò rokù* ‘tego roku’, *zymk* ‘wiosna’, *jesénny* ‘jesienny’, *pòłnié* ‘południe’ (*Ùchwólënk Nr 5/RJK/2007 z dnia 26-06-2007 r. w sprawie mediowi słowiznë tikajãcy sã pòzwów miesãcy, dniów, czqódów rokù, strón swiata ë czasu*).

Rozsãdzywanié problemów pisënkù pòjedynczych wëbrónëch słów w òbrobieniach RKJ to colemã subiektywny wëbiér jednégò abò czile alternatiwnëch rozpëzglieniów, jaczé nachòdajã sã w kaszëbskich słowarzach. Timezasã pòrzãdkòwanié leksyczi miałowë miec nad wszëtkò ùzëtkòwã wòrtnotã. Z prakticznégò pòzdrzãtkù leksykã nót je òbrabiac w całoscë, włącziwujãcë ji całą bòkadnosc. Kònkretnym ùmëslënkã, pòrzãdkujãcym całosc kaszëbsczë leksyczi, bëlobë òbrobienié słowarza, zamikajãcégò w sobie wiòldzi kòrpùs słów, a nie błãdzenié pò tématiczno mòlëch òbrëmieniach.

Nieprzënòlëznò zato wëdòwò sã wariantowòsc w przëtròfkù sztandarizacji niechtërnëch gwòsnëch pòzwów. *Nomina propria* (gwòsné pòzwë) miałowë bëc mòzëbno jednowariantowò òpisoné, bò wkòł nich kòstituujë sã samòjidentifikacjò regionalny spòlëznë. Bédowóné przez RKJ słowòbùdowiznowé wariantë w òdnieseniim do gwòsnëch pòzwów problematizëjã i kòmplikujã ùstanowienié òficjalnëch i sztandardowëch fòrmów nëch pòzwów, stajãcë sã równoczasno wskòzywòczã dezintegracji kaszëbsczë jãzëkòwi parłãczënié. Jak mò zmerkóné Ewa Rzetelskò-Feleszko, gwòsné pòzwë majã w kùlturach fùncjã pùblicznëch symbolów. W przëtròfkù jistnieniò czile wariantów gwòsnëch pòzwów, nie mdã òne miałë ny symboliczny i jidentifikujãcy fùncje, tak tej wãplëwò bãdze téz sprawa jich òficjalnégò brëkòwaniò:

„Dopierze ùstanowienié òficjalnëch, sztandardowëch fòrmów pòzwów, zgòdnëch ze znormalizowónym pisënkã i jich pùblicznò manifestacjò stòwajã sã dokazã zëwégò pòczëcò juwernotë gwèsnégò mniészëznowégò karna”⁷ [dolm. H.M.].

W jeleznoscë, czej ùchwòlò sã czile wariantów gwòsnëch pòzwów, òsoblëwò, jezlë jidze ò gwòsné pòzwë sztëczno ùtwòrzoné a nieznoné dialektóm, w nienòterny spòsòb doprowòdzò sã do jesz mòcniészë diferencjacji w rozwiju

⁶ W lëteraczi kaszëbiznie absolutno niedopùsconé je ùziwanié przëmiona *bez* w znacënkù ‘*przez*’ (z pòłniowëch gwarów), temù że brëkòwanié negò przëmiona w znaczeniim jinym jak ‘*przëmino òznòczajãcë felënk tegò, co òznòczò jistnik ùzëti w genetiwié*’ colemã prowadzy do nierównoznacznosców, jaczych nie rozwidniwò kòntekst.

⁷ E. Rzetelska-Feleszko, *Rola nazw własnych dla samoidentyfikacji mniejszości narodowych*

lëteracczi kaszëbiznë, jak téz do òsłabieniô pòczëcô òbòwiązëjącëch normów i jãzëkòwi pòprawnoscë.

Ùchwólënk Nr 6/RKJ/07 z dn. 8-12-2007 r. w sprawie niechtërnëch geògrafnëch pòzwów, a téz niejasnëch wërazowëch fòrmów w materialach dlô slëchińców kùrsów kaszëbsczëgò jãzëka òrganizowónëch bez⁸ Akademiã War-kòwëgò Sztòlëniô zdówò sã bëc procëm logiczi, jezlë jidze ò teòretné załóżënczi, i chaòticzny, jezlë jidze ò przedstawionã leksykã. Narëszenié logiczi nastãpiwò ju w òglowi reglë òpisywónëgò problemù ùròbianiô pòzwów państwów:

„Radzëzna Kaszëbsczëgò Jãzëka bédëje w przëtròfkù pòzwów krajów dwie sferë jich fùnksnërowaniëgò:

I òficjalno i ùrządowò bédëje fòrmë òglowò przëjãté, nòlepi nie zapisónë w słowarzach, np. »Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej« B. Zëchtë;

II lëterackò, mòdelowò bédëje twòrzenié pòzwów krajów wedle pòstãpnëgò mòdla:

1. znankòwnikòwi tip na -skò, np. Grëzòńskò, Japòńskò, Ùkrajnińskò;

2. przeszałënié w pòzwã państwa pòzwë mieszkëńców, np. Niemcë || Miemcë || Mniemcë, Prësë;

3. latinizowóny mòdel⁹, np. Àustraliô, Brazyliô, Kòlumbiô”.

Niezrozumiałë je „bédowanié” przez RKJ dwùch sferów fùnkcionowaniô pòzwów państwów a téz pòdzël na òficjalną i ùrządowã sferã a lëterackã sferã. Pòzwë państwów mùszalëbë bëc jednowariantowé i uniwersalné a miałëbë równo fùnkcionowac we wszelejaczich sferach zëcò. Nieprecyzyjnosc ùniëmòzëbniô jednoznaczënkòwã jinterpretacjã negò ùchwólënkù. Na jegò spòdlim, np. drãgò je rozsãdzëc, czë przënòlëznò je pòzwa *Niemcë*, *Miemcë* czë *Mniemcë*. Sprawa kòmplikùje sã jesz barzi przez to, że RKJ bédëje (przënòmni w kaszëbskòjãzëczny wersji biuletinu) nie pòwòlëwac sã na fòrmë zapisónë w słowarzach, a òsoblëwò òdżëgnëje sã òd słowarza Bernarda Zëchtë.

Jezlë w lëteracczi kaszëbiznie òstawi sã gwarowé wariantë geògrafnëch pòzwów, dopùsycywającë dodòwkòwò mòzëbnosc swòbòdnëgò ùròbianiô pòzwów państwów za pòmòcã zabédowónëch mòdlów, kòzdzò geògrafnò pòzwa mdze teòretno fùnkcionowãła w czile òtmianach, a brëkòwnik jãzëka nie bãdze wiedzòł, chtërna z nëch fòrmów je jawerno lëterackã. Gwarowëch wariantów gwòsnnëch pòzwów nie je mòzno rozezdrzewac jakno sinonimów pòspòlitëch pòzwów, kò ni mómë tuwò do ùczinkù ze sinonimama, ale z òrtografnyma a słowòbudowiznowima wariantama. Przëmiòrã niech bãdã kaszëbsczë równoznaczenië pòlsczi pòzwë *Gruzja*, hewòtno: *Grëzjò*, *Gruzjò*, *Grëzòńskò*, *Gru-*

i etnicznych (na przykładzie Kaszub i Łużyc), [w:] *Języki mniejszości i języki regionalne*, red. E. Wrocławska i J. Zieniukowa, Warszawa 2003, s. 51.

⁸ Przër.: dopisënk 6.

⁹ Wòrt bë bëło, zëbë RKJ òbjasnila, na czim mò pòlëgac *latinizowóny mòdel* ùròbianiô pòzwów krajów.

zónskò. Je to pòzwa z dwùma słowòbùdowiznowima wariantama i w jich òbrëmienim jesz wëapartniwò sã òrtografné wariantë. Nòlepszym pòmëslënkã bëłobë tuwò prosto zacwierdzenie jedny pòzwë, np. *Grëzónskò*, òsoblëwò że ta prawie pòzwa dotąd colemało pòkòzywa sã w kaszëbskòjãzëcznëch tekstach. Ûchwólënk bédëje téż szterë wariantë w przëtròfkù kaszëbsczy równoznaczënë pòlsczi pòzwë *Hiszpania*: *Hiszpaniò*, *Szpaniò*, *Hiszpańskò*, *Szpańskò*, a dwa słowòbùdowiznowé wariantë kaszëbskòjãzëcznëch równoznaczënow pòzwów taczich, jak: *Japonia*, *Ukraina*, *Jerozolima*, chtërne mògą miec nòslédné dwa wariantë: *Japóniò* || *Japónskò*, *Ùkrajina* || *Ùkrajinskò*, *Jerozolëma* || *Jeruzalem*.

W wëmienionym wëzi ùchwólënkù pòdóné òstalë téż fòrmë niechtërnych zanòlëznëch przëpòdków; przë wikszoscë pòzwów pòdówò sã fòrmã genetiwiù, w przëtròfkù niechtërnych wëbrónëch pòzwów pòdówò sã dodòwkòwò fòrmã jinstrumentalu czë lokatiwiù; a w przëtròfkù pòzwë *Nowò Zélandia* pòdówò sã czile przëmionowëch rzeczeniów z nã samã fòrmã pòzwë. Niekònsekwencjò w przëwòliwanim abò òmijaniam fòrmów w zanòlëznëch przëpòdkach nie je sparłãczónò ze stãpnia jiwrów w zasygù brëkòwaniò. Co wicy przedstawienie w jednym ùchwólënkù pisënkù wëbrónëch pòzwów państwów, kòntinentów, mionów i nòzwësków a téż pòdanie pisënkù czile pòspòlitëch pòzwów je ùdòkòzanim felënkù pòrzãdkù tak w ùchwólënkù, jak téż w dokònonym przez RKJ procesu kòdifikacji.

Trzeba téż pòdsztrëchnã, że dërzëniã normatiwny lingwisticzi je zgròwanië do ùniwersalnoscë i ekònomicznoscë jãzëka a téż rozkòscërzanie pònad-jindiuidualnëch tendencjów, timczasã RKJ lómie ne prawidła. Na przëmiòr *Ùchwólënk Nr 6/RKJ/07 z dn. 8-12-2007 r.* czerowóny je szpecjalno do slëchińców *Akademii Warkòwégò Sztòlceniò* i jesz zachãcywò nëch szpecjalno wëapartnionëch przëjimarzów ùchwólënkù do redosnégò ùtwòrstwa na nieòficjalny ùzëtk.

Nót je téż dac bòczënk, że rozsãdzënczi tikajãcë sã pisënkù pòjedniczich leksemów, dokònywóné przed sprecyzowanim wjimmëch òrtografnëch i słowòbùdowiznowëch reglów, prowadzã do niekònsekwencjów i felów. Przëklòdowò *Ùchwólënk Nr 1/RKJ/06 z dn. 17-11-2006 r. w sprawie kaszëbsczy pòzwë Radzëznë Kaszëbsczëgò Jãzëka ë ji Kòmisjów*, jaczi ùstanòwiò nòslédné kaszëbsczë pòzwë Kòmisjów, wchòdajãcëch w òbrëmienie RKJ: *Kòmisëjò Sztandarizacëji i Normalizacëji Kaszëbsczëgò Jãzëka*, *Kòmisëjò Edukacëji Kaszëbsczëgò Jãzëka*, *Mediowò-Ùrzãdowò Kòmisëjò*, je narëszënim zalëceniò brëkòwniò krótczich fòrmów, zamklëgò w *Ùchwólënkù Nr 3/RKJ/07 z dn. 26-06-2007 r. w sprawie kùnòszków tipu -cjò || -cëjò, -fiò || -fijò w słowach cëzëgò pòchòdaniò*.

Apartną témã je fakt, że òkreslenia pòzwów Kòmisjów a téż pòzwa Radzëznë Kaszëbsczëgò Jãzëka nie je to problem tak skòmplikòwóny i tak wiòldzëgò znacënkù, zëbë wëmògòł òn definiowaniò w fòrmie ùchwólënkù. Kò mómë tuwò do ùczinkù z nieskòmplikòwonym i nieproblematicznym aktã nadaniò pòzwë.

W *Ūchwólënkù Nr 3/RKJ/07 z dn. 26-06-2007 r. w sprawie kùnoszków tipu -cjô || -cëjô, -fiô || -fijô w słowach cëzégò pòchòdaniô* wòrt je téz dac bòczënk na sprawã felënkù pasownotë midzë sfòrmùłowónym prawidlã a pòdónyma przëmiôrama wëjimków nieòbjimniãtëch reglã. Słowa òrtu *szalwia* czë *Marija* nie przënòlëgają do negò samégò deklinacyjnégò tipù, co òmówioné w pierszim dzëlu negò ùchwólënkù jistniczi *edukacjô* czë *filozofiô*. Wëzwãkòwi samòzwãk *-a* (nié *-ô!*) w wëmienionëch wëjimkach nacëskò jiny paradigmat òtmianë. Trzeba wëtknãc tuwò nòlëznikóm RKJ felënk wjimny znajemnotë prawidłów kaszëbsczi fleksji, a téz nót je pòdsztrëchnãc felënk swiadë, że normatiwnò lingwistika nie je teòriã jintujicji.

W historicznëch gramatikach je przëjimniãté, cobë kùnoszczi, ò jaczé jidze w *Ūchwólënkù Nr 3/RKJ/07 z dn. 26-06-2007 r.*, zapisëwac jakno: *-ijô, -ëjô*. Trzeba pòdsztrëchnãc, że kùnoszczi *-cjô || -cëjô, -fiô || -fijô* nie jistnieją; mómë tuwò do ùczinkù z nieùdokòzónym sparłãczeniem dzëlu témë jistnika (*filozo-f-, eduka-c-*) z kùnoszkã, a dali z jinterpretacjã ny hibridë jakno „kùnoszka”.

Reglã, chtërna wskòzywò na czësti felënk znajemnotë tak historiczny jak téz teròczasny kaszëbsczi gramaticzi, je zapisënk 5. *Ūchwólënkù Nr 7/RKJ/07 z dnia 7-12-2007 r. w sprawie alternacje ó:o, rësznégò e, labializacje, jotacje, wëstãpòwaniô ë pò slédnojãzëkòwëch, lëpnëch ë mitczich spòlzwãkach, pòbòcznosców -i || -e w niechtërnëch przipadkach białogłowszczich jistników cëzégò pòchòdaniô*. Wedle negò zapisënkù nót je przeprowadzëc rewòlucjã w kaszëbsczi deklinacji białogłowszczich jistników zakùńczonëch na *-ô*. RKJ bédëje, cobë dlò trzëch przëpòdków wielny lëczbë, hewòtno dlò genetiwù, datiwù i lokatiwù, wprowadzëc nen sóm òbòczny kùnoszk *-i || -e*, chtëren, tak z synchronnégò jak téz diachronnégò pòzdrzatkù, je czësto cëzy kòzédëmù z wëmienionëch wëzi przëpòdków (kùnoszczi wielny lëczbë przënòlëzné białogłowszczim jistnikóm zakùńczonym na *-ô* to pòsobicã: w genetiwie *-ów, -i*, w datiwie: *-óm*, w lokatiwie: *-ach*)¹⁰. W nymze zapisënkù RKJ òdwòzëła sã téz scwierdzëc, że w jistnikach cëzégò pòchòdaniô (taczich, jak np. *historiô, mòdernizacjô*) kùnoszczi *-ijô, -ëjô* bëlë *piërwòsznyma kùnoszkama*. Trzeba tuwò dac bòczënk, że ni ma niżòdnëch zdrzòdlów, jaczé bë pòswiòdcziwałë, że òbgòdiwóné w ùchwólënkù jistniczi piërwòszno miałë kùnoszczi *-ijô, -ëjô*.

W *Ūchwólënkù Nr 2/RKJ/07 z dn. 21-06-2007 r. w sprawie kaszëbsczégò szëkù słówów* nót je zaakcentowac felënk pasownotë midzë titlã a zamkłoscã ùchwólënkù. Ūchwólënk nie tikò sã sprawë szëkù słówów w kaszëbskòjãzëcznëch zdaniach, na co miòlbë wskazëwac baro òglowi, chòc mòto precyzyjny titel, ale òdnòszò sã do pòsobicë ùzëcò znankòwnika i jistnika w gwòsnëch

¹⁰ Gwësnë je, że nòlëznicë RKJ zmilëlë tuwò wielnã lëczbã z pòjedinczã lëczbã, co zaswiòdcziwò ò jich stolëmny lingwistyczny niekòmpetencji. Jezlë zòs ùchwólënk w zamëslënkù mò sã tikac pòjedinczi lëczbë, to téz wskòzóné bëlobë ùdokòzanié, jakò je przëczëna reglë, wedle chtërný w genetiwie pòjedinczi lëczbë miałëbë bëc równoprawné dwa kùnoszczi: archajiczny kùnoszk *-e* i pòwszëdniészë dzysdnia zakùficzënié *-i*.

pòzwach, òkresloněch w ùchwólěnkù jakno *òficjalné pòzwě*, czegò przěmiòrã mò běc pòsobica słowów w pòzwie *Kaszěbskò-Pòmòrszczě Zrzeszeniě*. Jeżlě równak jintencją RKJ je to, żebě nen nieprecyzyjno sfòrmùłowóny ùchwólěnk jinterpretowac jakno òdnòszający sã do sprawě szěkù znankòwnika i jistnika w lěteracczi kaszěbiznie, to nót je tuwò zaznaczěc, że w kaszěbsczim ògłowim jãzěkù i w kaszěbszczich gwarach – tak na synchronny jak i na diachronny rówiznie – szěk słowów je swòbòdny. Pòkazywanie sã znankòwnika w pòłożenim przed jistnikã mò leno docc wiòlgã czãstosc wěstãpiwaniò, ale nie je to regla¹¹. Wòrt bě běło, żebě RKJ pòdòwała ùdokòzania swòjich rozsãdzěnków, jeżlě òne sã jãz tak apartné.

Òkróm òpisòněch wězi wszelejaczich meritoriczněch bòczěnków, tika-jacěch sã prawidłów kòdifikacji i zamkłosców ùchwólěnków, nót je zaznaczěc, że anormatiwnosc ùchwólěnków RKJ òstała pòdsztrěchniãtò przez jich sztěl. Na gwěs ni mómě tuwò do ùczinkù z nòukòwim sztělã, jaczi bělbě pasowny w przětròfkù nòukòwěgò gatěnkù, wěapartnioněgò w klasyfikacji Stanisława Gajdě jakno *norma*¹². Wedle Gajdě *norma* mùszci cechòwac sã wiòldzim stãpniã skònwencjonalizowaniò; jãzěkòwi kòd miòlbě běc fòrmalny, òficjalny, parajãzěkòwi, nòtěrny i praktyczny, *norma* mò pełnic praktyczną fùncjã jinfòrmacyjną¹³. Timczasã w ùchwólěnkach RKJ pòjòwiają sã sfòrmùłowania z pòtoczněgò jãzěka, òkróm negò niechtěrne ùchwólěnczi cechùje mòlò precyzjò; ùchwólěnczi nieròz przějimają fòrmã niejasněgò měszłowěgò skrócěnkù, co ùcãziwò jich zrozmieniě.

Narěszeniě sztělistny normě pòjòwiò sã na przěmiòr w przěwòlònym hewò wězi *Ùchwólěnkù Nr 2/RKJ/07 z dn. 21-06-2007 r. w sprawie kaszěbszczěgò szěkù słowów* – tak w pòlskòjãzěczny wersji, jak těż w kaszěbskòjãzěcznym dolmaczěnkù negò ùchwólěnkù¹⁴. Sfòrmùlowaniě *przydawka || przydawki plus rzeczownik* i jegò równoznaczěna *atribùt || atribùtě plus jistnik* je ewidentno pòtocznym rzeczenim, jaczi w normalizacyjnym dokùmencie absolutno ni mòże sã nachadac. Chòc mòzłěwě je, że wězwěskóně tuwò pòtoczně rzeczeniě miałòbě běc próbã òdwzorowaniò stosowóněgò w lingwistice schematu: Adj + N. Trzeba pòdsztrěchnãc, że àutorowie normě miěszają w jednym scheme part mòwě (*jistnik*) z partã zdaniò (*atribùt*), co těż je niedopùsconě w lingwistice.

¹¹ Òb.: Hasło *Szyk*, [w:] *Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny*, red. J. Treder, Gdańsk 2006, s. 256.

¹² Stanisław Gajda midzě 38 nòukòwima gatěnkama wěapartniwò *normã*, òb.: S. Gajda, *Podstawy badañ stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa 1982, s. 172-176.

¹³ Tamzě, s. 172-176.

¹⁴ Nót je pòdsztrěchnãc, że dolmaczěra ni mò prawa zmieniwac abò pòprawiac sztělu oryginału. W kaszěbskòjãzěcznym dolmaczěnkù mómě do ùczinkù z wiěrnyim òdtwòrzenim sztělu pòlskòjãzěczněch ùchwólěnków, co je zgòdně z prawidłama translatoriczi. Równak mùsz wiěrnoscě sztělistice w dolmaczěnkù parłãczy sã w nym przětròfkù z rozkòsczerzenim w kaszěbsczim jãzěkù sztělu niepasowněgò dlò gatěnkù nazěwóněgò *normã*.

W ùchwólènkù pòkòzywają sã niezacwierdzone nigdzie skrócënczi słowów, np. pòjòwiò sã skrócënk *csb*, jaczegò nizòden pòlscki słowòrz nie zapisòł; w kaszëbsczim dolmaczènkù òkróm *csb* wëstãpiwò téz skrócënk *pl* – òba ne skrócënczi, nieznoné lëteracczi kaszëbiznie, nie òstałë w biuletynie òbjasnioné. Żebë pòkazać przëmiòr sztélisnëch narëszeniów, wòrt zacytowac całi nen ùchwólènk i téz jegò dolmaczenié:

„W jëzyku kaszubskim, w nazwach oficjalnych stosuje się szyk: przydawka || przydawki plus rzeczownik, np. pol. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, *csb* Kaszëbskò-Pòmòrszczé Zrzeszenié.

W kaszëbsczim jãzëkù, w òficjalnëch pòzwach stosëje sã szëk: atribùt || atribùtë plus jistnik, np. pl Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, *csb* Kaszëbskò-Pòmòrszczé Zrzeszenié”.

Apartnym problemã je sòm dolmaczènk „Biuletinu Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka rok 2007” z pòlsczégò jãzëka na kaszëbsczci. Sprawa dolmaczènkù biuletinu je témã na òsobny articzel, kòżdã razã òbgòdiwającë problem kòdifikacji kaszëbiznë przez kòdifikujący òrgan, nie je mòżno òminac sprawë prakticznégò wëzwëskaniò kaszëbsczégò jãzëka przez subiekt dokònëjący normalizacji. Òsoblëwi bòczènk nót je dawac na przekłòd artikla zatitlowónégò: *Jëzyk kaszubski w działalności publicznej i obrocie prawnym, a zwłaszcza w reklamie, prasie, radiu i telewizji oraz administracji*¹⁵, àutorstwa Eugèniusza Prëczkòwsczégò¹⁶. Analiza sztrategii dolmaczènkù ùdokòzywò, że przekłòd òstòł dokònóny leno na spòdlim jãzëkòwégò jinstinktu przë jignorowanim wszelejaczich reglów dolmaczènkù i translatorczich teòriów, chtërne profesjonalny dolmaczëra mùszòlbë nié leno znac, ale téz rozmiac prakticzno wëzwëskac¹⁷. W przekładze pòkòzywają sã fele sparłãczoné z przesëniãcym mëslë, np. *zalecié* (s. 54) je dolmaczoné jakno *dac nakòz* (s. 53), *na tablicach przydrożnych* (s. 74) je dolmaczoné jakno *przë drogach* (s. 74), *społeczność kaszubska* (s. 82) dolmaczoné jakno *publicznë żëcé* (s. 81). Òkróm negò pòkòzywają sã niedokładnoscë w dolmaczenim datów – rocznò data (*1981 rok*, s.74) òstòwò zamienionò na dzënnã datã (*1 sëwnika 1981 roku*, s. 74) abò téz data ùlégò w dolmaczènkù przëjinace na jinã datã (*1957-61*, s. 73, zamienioné na *1958-62*, s. 73). Titlë niechtërnëch czãdników òstają bezdokòzowno przedolmaczoné (*Gazeta Kartuska*, s. 73, zamienioné na *Gazëta Kartëskò*, s. 73). Pòkòzywają sã téz wielnë sztélisnë fele, gwësnë gramaticznë niepòprawnosćë

¹⁵ Titel artikla nie òstòł przedolmaczony na kaszëbsczci jãzëk – w kaszëbskòjãzëczny wersji „Biuletinu Radzëznë Kaszëbsczégò Jãzëka rok 2007” je pòdóny pòlscki titel.

¹⁶ Tekst nen je àutotranslacja, równak wëkòdnanié dolmaczènkù òstało przëpisóné w pùblikacji K. Rhodëmù i R. Drzëzdżónowi, co je pògwòlënim wszelejaczich àutorszczich prawów i eticzi. Juwernò je sprawa z przëpisanim dolmaczènkù trzech mòjich articklów z kaszëbiznë na pòlaszëznã K. Rhodëmù i R. Drzëzdżónowi jakno przekładu z pòlsczégò jãzëka na kaszëbsczci.

¹⁷ Przër.: A. Pisarska, T. Tomaszkiwicz, *Wspòłczesne tendencje przekładoznawcze*, Poznań 1998.

a též òpùscywô sã w dolmaczěnkù dopisěnczi, a prawidła jinterpùncji nie sã respektowóné¹⁸.

Practiczně wězwěskaniě kaszěbsczěgò jãzěka przez RKJ (w dolmaczěnkù) pòkòzywô též rozbiěznotě midzě ùchwòlonyma normatiwnyma teòriama a cěskã něch teòriów na sztòlt jawerny kaszěbizně. Nót je podsztrěchnãc, że rozwiu jãzěka nie je mòzno zmienic na radikalny òrt i na wiedno. Teòretnò norma nie je w sztãdze wplěnãc na jawerně przejinaczi jãzěka¹⁹. Tak tej kòdifikacjò mùszi miec szerok zòrganizowóny plan, a rozwiu jãzěka nót je swiãdno przewiděwac.

Analiza ùchwòlěnków i spòsobów normalizacji ùstanowioněch przez RKJ wskòzywô na niezòrganizowónã fòrmã normatiwněgò dzejaniò negò òrganu. Sztěczně kreòwaniě jãzěka òdbiwô sã blòs na spòdlim jinstinktu, a nie je pòpiartě nòùkòwima badérowaniama zěwěgò kaszěbsczěgò jãzěka. Trzeba bě bëło wěapartnic gwěsne aksjologiczně wskòzěnczi. Tak tej nót bě bëło zrobiec wiele-aspěktowě badérowania ùzusu, badérowania jãzěkòwi pòprawnosćě i dokladno ùstanowic wjimmě kriteria i prawidła normalizacji. Spòdlim kòdifikacji miałabě bëc bëlnò znajemnota tak kaszěbszczich dialektów jak i jãzěkòwěgò systemù kaszěbizně.

Jezlě Radzězna Kaszěbsczěgò Jãzěka chcałabě zwěskac aùtoritet, mùszi zmienic niě leno czerěnk dzejaniò, ale mùszi též sprostowac doněhczasowi sztòlt i doněhczasowě zamkłosćě swòjich ùchwòlěnków.

Bibliografiò

Biuletyn Rady Języka Kaszubskiego rok 2007, Gdańsk 2007

Biuletin Radzězně Kaszěbsczěgò Jãzěka rok 2007, Gduńsk 2007

Bugajski M., *Pół wieku kultury języka w Polsce 1945–1995*, Warszawa 1999

Gajda S., *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa 1982

Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny, red. J. Treder, Gdańsk 2006

Kuraszkiewicz W., *Tło społeczne rozwoju polskiego języka literackiego*, [w:] *Z dziejów powstawania języków narodowych i literackich. Materiały metodologicznej konferencji szkoleniowej Polskiej Akademii Nauk, Zakopane marzec 1955*, red. Z. Stieber, Warszawa 1956, s. 37-96

¹⁸ Problemě dolmaczěnkù òstałě w hewòtnym artiklu leno zasygnalizowóně, wòrt je równak sprawã nã òpisac w apartnym dokazu. Wòzně je, abě kaszěbszczi dolmaczěrowie ùswiãdniwelě sobie to, że dolmaczěnk nie je leno szěkanim jãzěkòwěch ekwiwalentów, ale je to dzejaniě barzi skomplikòwóně, wěchòdajãcë bütěn lingwisticzi.

¹⁹ M. Bugajski, *op. cit.*, s. 108.

- Pisarska A., Tomaszewicz T., *Współczesne tendencje przekładoznawcze*, Poznań 1998
- Rzetelska-Feleszko E., *Rola nazw własnych dla samoidentyfikacji mniejszości narodowych i etnicznych (na przykładzie Kaszub i Łużyc)*, [w:] *Języki mniejszości i języki regionalne*, red. E. Wrocławska i J. Zieniukowa, Warszawa 2003, s. 49-59
- Sztrategijò òchrónë i rozwiju kaszëbszczégò jãzëka ë kùlturë*, Gduńsk 2006.